

Inventarisatie van Fonteinkruiden

als constructieve bijdrage aan een infrastructureel project

Er zijn plannen voor een vierbaansweg dwars door het gebied waar de vermaarde Friese florist Van der Ploeg veel fonteinkruiden vond. Wat te doen? Protesteren? Helpt het? Gertie Papenburg ging het overleg aan!

Garyper Bûtlânnen

In Noordoost-Friesland, westelijk van het Burgumermeer liggen de Garyper bûtlânnen (uurhok 06-53). Deze bûtlânnen behoren tot de wereld waar de fonteinkruidentkenner D.T.E. van der Ploeg

kruid, te weten Gegolfd fonteinkruid. Dit gebied was, tot het rond 2007 naar wens van de boeren een lager waterpeil kreeg, ook een belangrijk weidevogelgebied.

maximaal te beperken (mitigatie) of te zorgen voor compensatie. Niettemin is natuurminnend Friesland massaal in verzet gekomen met tal van bezwaarschriften en gerechtelijke procedures, volgens het conflictmodel. Mede daardoor is

De Garyper Bûtlânnen, het ingerichte weidvogelcompensatiegebied, met molentje dat voor een hoog waterpeil zorgt. Foto: Gertie Papenburg.

Onderwaterbeeld van Glanzig fonteinkruid. Foto: blikonderwater.nl

(1919-2006) is opgegroeid. Hij ontdekte dat ze tot de rijkste fonteinkruidengebieden van Friesland behoren. Er is daar een zeer subtiel microreliëf met aan de oppervlakte een afwisseling van zand, veen-op-zand en klei-op-veen. Ondiep in de ondergrond is keileem aanwezig. Het landschap is bijzonder slotenrijk, per vierkante kilometer is er ongeveer 15 strekkende kilometer sloot.

Door het gebied slingert de hoogtelijn van 0 meter NAP. In deze gradiëntrijke zone treedt plaatselijk kwel op van 'zwak gebufferd' water. In dit milieu gedijen verschillende kritische fonteinkruiden. Twee toppers in de Garyper bûtlânnen zijn Ongelijkbladig fonteinkruid en zijn bastaard met Glanzig fontein-

Aanleg Centrale As

Nu wordt er een vierbaansweg aangelegd tussen Drachten en Dokkum, de zogenaamde Centrale As. Deze weg doorkruist o.a. de Garyper bûtlânnen. Wettelijke regelingen dwongen de provinciale overheid de natuurschade

de politiek met 'een plus' van extra toegevingen gekomen.

Zelf heb ik uitdrukkelijk gekozen voor een tweede spoor: het overlegmodel. Op voordracht van Staatsbosbeheer ben ik getreden tot de gebiedsontwikkelingscommissie (GOC) die via een

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Rode Lijst 2012	Aantal opnamen
1 Spits fonteinkruid	<i>Potamogeton acutifolius</i>	Kwetsbaar	12
2 Klein fonteinkruid	<i>P. berchtoldii</i>	-	9
3 Plat fonteinkruid	<i>P. compressus</i>	Kwetsbaar	23
4 Ongelijkbladig fonteinkruid	<i>P. gramineus</i>	Kwetsbaar	7
5 Glanzig fonteinkruid	<i>P. lucens</i>	-	3
6 Puntig fonteinkruid	<i>P. mucronatus</i>	-	21
7 Drijvend fonteinkruid	<i>P. natans</i>	-	41
8 Stomp fonteinkruid	<i>P. obtusifolius</i>	Kwetsbaar	3
9 Schedefonteinkruid	<i>P. pectinatus</i>	-	11
10 Tenger fonteinkruid	<i>P. pusillus</i>	-	104
11 Haarfonteinkruid	<i>P. trichoides</i>	-	173
12 Gegolfd fonteinkruid	<i>P. x angustifolius</i> [4 x 5]	Gevoelig	1

De in 2014 aangetroffen fonteinkruiden.

in de Garyper bûtlânnen

landinrichtingstraject het gebied integraal weer 'op orde' moet brengen. 'Integraal' wil zeggen dat de agrarische, de natuurlijke, de landschappelijke en de leefbaarheidsbelangen gelijkwaardig aan elkaar in evenwicht gebracht moeten worden.

De GOC heeft ten noorden van Garyp 100 ha weidevogelcompensatiegebied aangewezen. De

kilometer sloot geïnventariseerd. Van acht kilometer sloot werd van elke 25 meter een 'opname' gemaakt van waterdiepte en -breedte, vegetatiestructuur, aanwezige plantensoorten van gebufferd water, en alle fonteinkruiden. Bij drie kilometer sloot is de inventarisatie door tijdsdruk globaler uitgevoerd op basis van zichtwaarneming van kritische fonteinkruiden. Op zulke

Tien Friese floristen inventariseerden ruim elf kilometer sloot. Foto: Marten Koopal.

Stomp- en Plat fonteinkruid is het voor liefhebbers van waterplanten nog steeds smullen. Opvallend is dat sommige sloten maar één kritische fonteinkruidsoort hebben. Je hebt dan bijvoorbeeld een sloot met

alleen Spits fonteinkruid en in een sloot verderop groeit alleen Plat fonteinkruid.

Door deze intensieve nulmeting weten we nu waar de belangrijkste populaties fonteinkruiden in het gebied voorkomen. Hopelijk komen de te nemen maatregelen in de tweede fase van de ontwikkeling niet te laat! Met onze bemoeienis hebben we in ieder geval de mogelijkheid tot inlaat van boezemwater vast geblokkeerd, omdat dat

desastreus zou zijn voor de waterkwaliteit en fonteinkruidenrijkdom in het gebied.

Een algemenere uitkomst van de inventarisatie is dat het de moeite waard lijkt ook elders in Nederland in de zone van de nulmeterlijn op zoek te gaan naar fonteinkruiden. Handig om die lastig te herkennen soorten misschien eens in de vingers te krijgen...

Tekst: Gertie Papenburg

Deze bijdrage is een sterk ingekorte versie van het artikel "Fonteinkruiden in het Stinsweidegebied ten noorden van Garyp" dat in december 2015 is verschenen in het tijdschrift TWIRRE (jaargang 25, nummer 2). TWIRRE is gratis opvraagbaar via Google.

Onderwaterbeeld Stomp fonteinkruid. Foto: blikonderwater.nl

provincie was gehouden 46 ha als zodanig in te richten, maar heeft daar een 'plus' van 54 ha bovenop gelegd. Die 46 ha is in de herfst van 2014 ingericht. De 54 ha komt in de tweede fase (2016-2020) aan de beurt. Ik heb er in de GOC voor gepleit de inrichting niet alleen op weidevogels af te stemmen, maar ook rekening te houden met de rijke slootvegetaties. Dat pleidooi is gehonoreerd.

inventarisatie fonteinkruiden

Om de vraag te beantwoorden waar maatregelen ten gunste van o.a. Fonteinkruiden gewenst waren, moest het voorkomen van waterplanten op slootniveau in kaart gebracht worden. In 2014 hebben tien Friese floristen ruim elf

plaatsen zijn ook vegetatieopnamen gemaakt. In totaal leidde dat tot 300 opnamen.

De fonteinkruiden die we hebben aangetroffen (zie tabel) maken duidelijk dat het nog altijd een rijk fonteinkruidengebied is. Van de 20 uit Nederland bekende soorten fonteinkruiden (inclusief het in een afzonderlijk geslacht geplaatste Paarbladig fonteinkruid) hebben we 12 soorten waargenomen in de Garyper bûtlânnen. Maar er zijn ook zorgelijke ontwikkelingen. Zo wordt de groeiplaats van de bastaard Gegolfd fonteinkruid bedreigd door maïsteelt en woekeren Tenger en Haarfonteinkruid hier veel sloten vol. Maar vanwege het voorkomen van zeldzame soorten als Spits-,